

В. В. Дранус,
к. е. н., доцент кафедри фінансів і кредиту,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5617-6740>
К. В. Жиравова,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність 072 "Фінанси, банківська справа та страхування",
Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-5497-3020>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.2.154

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ, ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ ПРОБЛЕМНИХ КРЕДИТІВ БАНКІВ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЇХ УПРАВЛІННЯ

V. Dranus,
PhD in Economics, Associate Professor,
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine
K. Zhyrakova,
Applicant for higher education specialty 072 Finance, banking and insurance,
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine

ANALYSIS OF THE CURRENT STATE, FACTORS OF NON-PERFORMING LOANS OF BANKS AND DIRECTIONS FOR IMPROVING THEIR MANAGEMENT

Стаття присвячена аналізу сучасного стану проблемних кредитів банку та факторам їх виникнення у сучасних умовах. У статті систематизовано підходи авторів до виділення та класифікації факторів виникнення проблемних кредитів. Здійснено аналіз динаміки кредитних операцій та частки непрацюючих кредитів у 2018–2022 роках в банківській системі України та визначено, що частка проблемних кредитів у портфелях банків України протягом останніх років має тенденцію до скорочення. Основними напрямками вдосконалення управління проблемними кредитами банків в Україні визначено заходи, що здійснюються в межах державної політики, використання зарубіжного досвіду щодо управління проблемними кредитами, як з боку держави, так і з боку банків та розробка та впровадження банками інноваційних підходів при кредитуванні клієнтів та управлінні проблемними кредитами.

The article is devoted to the analysis of the current state of problem loans and the reasons for their occurrence in banks in modern conditions. The emergence of bad debts is due, firstly, to the negative impact of the economic crisis, and secondly, the lack of willingness of borrowers to make payments and errors in the credit policy of banks. A detailed study of the causes of problem loans makes it possible to reduce the negative impact of both external and internal factors. The management of non-performing loans is one of the most urgent issues of the banking system during the years of Ukraine's independence. This issue has become especially relevant in recent years, because of the crisis in the economic and financial systems.

The authors' approaches to the selection and classification of factors for the occurrence of problem loans have been analyzed and it has been determined that it is appropriate to divide the factors into internal and external in terms of the bank's ability to influence or limit the influence of the factor. The article systematizes the authors' approaches to the identification and classification of factors of non-performing loans. The article analyses the dynamics of credit operations and the share of non-performing loans in the banking system of Ukraine in 2018–2022 and determines that the share of non-performing loans in the portfolios of Ukrainian banks has been tending to decrease in recent years.

The main directions for improving the management of non-performing loans of banks in Ukraine are the measures implemented within the framework of the State policy, the use of foreign experience in managing non-performing loans, both by the State and banks, and the development and implementation of innovative approaches by banks in lending to customers and managing non-performing loans. Changes in external factors should be used to forecast problem loans and identify tools for preventive management. There are identified key trends and the reasons of the problem credits occurrence in the article. Particular attention is focused on the analysis of foreign experience in banks problem credits managing. The improvement of the problem credits managing and its priority steps are offered for Ukrainian banks.

Ключові слова: непрацюючий кредит (NPL), кредитний портфель, банківська система, управління проблемними кредитами.

Key words: non-performing loan (NPL), loan portfolio, banking system, management of problem loans.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Низький рівень погашення кредитів в Україні мав місце ще до початку повномасштабної війни, сьогодні, в умовах дії військового стану загострилася проблема управління кредитами банків, адже до традиційних проблем додалися руйнування майна через військові дії та обстріли, втрата контролю банками на тимчасово окупованих територіях тощо. Збільшення розмірів проблемних заборгованостей викликає підвищення рівня прояву системних ризиків, що загрожує функціонуванню як окремих комерційних банків зокрема, так і банківської системи України в цілому. Тому пошук шляхів підвищення ефективності управління проблемними обумовлює актуальність дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ПРОБЛЕМ

Проблема управління простроченими кредитами банків є актуальною не лише в Україні, такі ж проблеми існують і в зарубіжних країнах. Питання управління проблемними кредитами банків та факторів їх виникнення досліджують вітчизняні вчені: О. Вовчак, Н. Волкова, Н. І. Демчук, О. Коць, Л. Примостка, Н. Приказюк та багато інших. Питанням проблемних кредитів приділяють увагу й зарубіжні вчені, зокрема К. Баузе, С. Маззу, Б. Бруно, М. Дейкман, П. Кампос, М. Фернандес, Р. Рібейро та інші. Науковці досліджують суть проблемних кредитів, причини їх виникнення та фактори, що його зумовлюють, здійснюють пошук напрямів ефективного управління ними. Проте наявність значних розбіжностей у дослідженнях, відсутність єдиної думки щодо цієї проблеми, свідчать про те, що питання управління проблемними кредитами банків серед науковців повністю не розкрито та дає можливість здійснювати подальші дослідження.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою написання статті є аналіз сучасного рівня проблемних кредитів, дослідження особливостей управління ними та визначення напрямків подолання проблеми непрацюючих банківських кредитів з врахуванням дії військового стану в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Останні роки банківська система функціонує в нестабільному, волатильному та досить складному середовищі. До традиційних проблем та ризиків, що притаманні банківській діяльності, в глобальному масштабі додався період кризи, що пов'язана із пандемією COVID-19 та її наслідками, а вітчизняний банківський сектор, крім того, зіштовхнувся ще й з проблемами, що викликані повномасштабною війною.

Кредитна діяльність банків є однією з основних складових їх функціонування, за рахунок кредитних операцій банківські установи мають можливість отримувати прибуток, використовуючи тимчасово вільні кошти вкладників для потреб суб'єктів підприємницької діяльності або фізичних осіб, яким вони потрібні у певні моменти часу. Н. Приказюк виділяє два основних типи проблемної заборгованості банків [1, с. 104]:

— реальна заборгованість, проблеми повернення за якою вже є наявними у банку. Вона являє собою суму заборгованості, відображену в бухгалтерському обліку на відповідних рахунках простроченої кредитної заборгованості;

— потенційна заборгованість, термін погашення за якою поки не настав, проте під час кредитного моніторингу було діагностовано наявність деяких ознак проблемності. Такими ознаками, зокрема щодо корпоративних позичальників можуть бути: порушення періодичності надання клієнтом звітних даних про свою діяльність, відхилення показників господарсько-фінансової

Рис. 1. Класифікація факторів, що обумовлюють виникнення проблемних кредитів в банках

Джерело: систематизовано авторами на основі [1, с.807; 2, с. 65; 3, с. 100; 4, с.19; 5, с.100].

діяльності компанії-позичальника від планових, зменшення обсягів виручок, відсутність зростання чи зниження надходжень коштів на рахунки клієнта, збільшення простроченої кредиторської заборгованості, зокрема з податків тощо. Як щодо корпоративних, так і для фізичних осіб-позичальників також ознаками проблемності можуть бути: прохання про перегляд умов кредитування або пролонгації виплати відсотків за кредитом, зміна клієнтом без вагомих обґрунтувань складу та/або предмета застави або гаранта по кредиту, відхилення в сис-

чити та мінімізувати [2, с. 62].

В. Варцаба запропонував класифікувати за такими групами:

- зовнішні фактори (відносини між кредитором і позичальником);
- внутрішньобанківські фактори (відносини з банками-кредиторами);
- внутрішні фактори (відносини з позичальником).

Н. Приказюк пропонує умовно згрупувати фактори як такі, що мають першоджерелом макроекономічну нестабільність, недосконалу роботу банку з позичальником і нестабільність самої банківської системи [1, с. 104].

Систематизована класифікація факторів виникнення проблемних кредитів на основі аналізу теоретичних джерел та поглядів різних авторів представлена на рис. 1.

Отже, після 24 лютого 2022 року має місце погіршення якості банківських кредитних портфелів, зростання частки проблемної заборгованості по кредитах, що негативно впливає на рівень платоспроможності та ліквідності вітчизняних банків.

Так, за даними НБУ, повномасштабне військове вторгнення в Україну переломило тенденцію до поступового скорочення частки непрацюючих кредитів (NPL), яке тривало з 2018 року: за цей час обсяг NPL зменшився на майже 300 млрд грн, частка в кредитному портфелі скоротилася з 55% до 27% станом на 1 березня 2022 року [6]. У березні — травні 2022 року частка непрацюючих кредитів залишалася майже незмінною, зокрема завдяки впровадженню регулятором пом'якшення в підходах до оцінки кредитних ризиків. Проте, починаючи з червня 2022 року, банки розпочали поступове визнання NPL. На 1 січня 2023 року частка непрацюючих кредитів у бан-

Таблиця 1. Динаміка кредитних операцій та частки непрацюючих кредитів у 2018—2022 роках

Активна операція	Всього					
	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023
Кредитні операції:						
Кредити корпоративному сектору	892 900	959 601	847 259	795 405	835 658	847 586
непрацюючі кредити	500 263	535 770	456 074	371 157	301 665	363 321
частка непрацюючих кредитів, %	56,03	55,83	53,83	46,66	36,10	42,87
Кредити фізичним особам (включно із фізичними особами-підприємцями)	174 448	202 202	214 252	208 383	256 291	224 260
непрацюючі кредити	93 353	93 086	73 077	58 230	43 210	68 272
частка непрацюючих кредитів, %	53,51	46,04	34,11	27,94	16,86	30,44
Міжбанківські кредити, депозити (за виключенням коррахунків)	22 046	28 888	31 368	34 057	30 581	36 917
непрацюючі кредити	1 372	1 073	946	984	256	4
частка непрацюючих кредитів, %	6,22	3,71	3,02	2,89	0,84	0,01
Кредити органам державної влади та місцевого самоврядування	1 519	2 867	4 717	11 734	27 037	24 800
непрацюючі кредити	10	838	683	0	0	507
частка непрацюючих кредитів, %	0,69	29,22	14,48	0,00	0,00	2,04
Всього	1 090 914	1 193 558	1 097 595	1 049 579	1 149 567	1 133 563
непрацюючі кредити	594 999	630 767	530 780	430 371	345 131	432 105
частка непрацюючих кредитів, %	54,54	52,85	48,36	41,00	30,02	38,12

Джерело: розраховано авторами з використанням даних [6].

ківському секторі України зросла до 38%. Обсяг непрацюючих кредитів за березень — грудень 2022 року збільшився на 127 млрд грн до 432 млрд грн [6].

Руйнування активів, майна, що є заставою під забезпечення кредитів, зменшення доходів як населення, так і суб'єктів господарської діяльності, погіршення платоспроможності позичальників зменшують їх здатність обслуговувати отримані кредити, знижують якість кредитних портфелів банківських установ та зумовлюють збільшення відрахувань у резервні фонди. Банки вже визнали значні кредитні втрати — від початку повномасштабної війни обсяги відрахування в резерви під кредити перевищили 100 млрд грн і становлять понад 12% кредитного портфеля, що банки мали наприкінці лютого 2022 року. Потенційні втрати кредитного портфеля внаслідок війни, економічної кризи та енергетичного терору країни-агресора можуть сягнути 30% [6].

В показниках таблиці 1 розглянемо ключові аспекти динаміки кредитних операцій та їх вплив на стан фінансової стійкості банків.

Динаміка кредитної діяльності українських банків свідчить про позитивний вплив на економіку та здійснення, таким чином, фінансової підтримки різних секторів народного господарства. Однак диференціація за сегментами, вказує на потребу в детальному аналізі факторів, що впливають на обсяги кредитування в різних галузях економіки.

Здійснений аналіз свідчить, що найвища частка непрацюючих кредитів спостерігається в сегменті корпоративного сектору у 2023 році, досягаючи 42,87%. Це є свідченням фінансових труднощів, з якими стикаються підприємства цього сектору. З іншого боку, міжбанківські кредити та депозити відзначаються низьким рівнем непрацюючих кредитів, лише 0,01%, що підтверджує стабільність та надійність міжбанківських відносин. Низький рівень непрацюючих кредитів у цьому сегменті свідчить про високий рівень взаємодії між банками та їхню фінансову надійність.

Динаміка кредитів, що надані фізичним особам, за рахунок порівняння частки непрацюючих кредитів, вказує на стабільність цього сегменту, але має передумови щодо прояву кредитного ризику та необхідність ретельного аналізу профілів клієнтів під час кредитування.

Позитивний тренд у зниженні частки непрацюючих кредитів свідчить про покращення фінансової стійкості та управління ризиками в українських банках. Проте, важливо зауважити відмінності в динаміці між корпоративним та роздрібним сегментами, що може вказувати на необхідність різноманітних стратегій та уважного моніторингу для забезпечення стійкості кредитного портфелю.

Кредитна якість є ключовим показником фінансового здоров'я банків та визначає їхню стійкість у відносинах з клієнтами та ризиками неплатоспроможності. Аналіз динаміки частки непрацюючих кредитів українських банків підкреслює позитивний тренд: загальна частка знизилася з 54,54% в 2018 році до 38,12% в 2023 році.

Важливим аспектом є аналіз різниці в динаміці кредитів у корпоративному та роздрібному сегментах. Хоча загальна частка непрацюючих кредитів знизилася, можна відзначити важливі відмінності. Наприклад, у корпоративному секторі, після піку у 2019 році, частка непра-

цюючих кредитів зросла до 42,87% в 2023 році. У роздрібному секторі, навпаки, частка зменшилася з 53,51% в 2018 році до 30,44% в 2023 році.

На мікрорівні зростання обсягу проблемної заборгованості призводить до виникнення додаткових витрат банку, що пов'язані з обслуговуванням непрацюючих кредитів, що, досить часто, стають абсолютними втратами (прямими збитками) внаслідок неповернення позики. Саме тому ефективність управління проблемними кредитами є основою забезпечення протидії банківським ризикам, зокрема доходності та стабільності банківського сектору Банківська сфера в Україні, так само, як і світова економіка, піддана постійним змінам та викликам. Ключовим аспектом фінансової стійкості банків є якість їхнього кредитного портфелю. Аналіз обсягів, динаміки та якості кредитів надасть цінний інсайт щодо стійкості банківської системи та ризиків, які можуть впливати на фінансову стабільність [7, с. 200].

Процес утворення, під впливом означених вище факторів, та накопичення непрацюючого кредитного портфелю в українських банках є об'єктом дослідження з метою визначення причин, механізмів та наслідків цього явища. Зважаючи на динаміку проаналізованих показників, можемо визначити, що актуальною є проблема покращення управління проблемними кредитами банків для зменшення їх обсягу та покращення якості кредитного портфелю.

Виникнення обставин, що вимагають цілеспрямованих заходів держави для доповнення зусиль банків щодо скорочення проблемних кредитів ініціювали з метою мінімізації негативного впливу наслідків військової агресії та сприяння стабільності банківської системи України Правління Національного банку України ухвалило постанову від 25 лютого 2022 року № 23 (зі змінами), якою:

— встановлено тимчасові особливості застосування банками вимог окремих нормативно-правових актів Національного банку України в умовах воєнного стану, а саме: Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 30 червня 2016 року № 351 (зі змінами), Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 11 червня 2018 року № 64 (зі змінами), Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 18 липня 2019 року № 97 (зі змінами), Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затвердженої постановою Правління Національного банку України 28 серпня 2001 року, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 26 вересня 2001 року за № 841/6032 (зі змінами) тощо;

— скасовано проведення у 2022 році щорічної оцінки стійкості банків;

— передбачено незастосування до банків та відповідальних осіб банківських груп заходів впливу за порушення економічних нормативів, лімітів відкритої валютної позиції, строків подання звітності, якщо такі порушення виникли після початку військової агресії та спричинені негативним впливом російської військової агресії [6].

Водночас з метою недопущення поглиблення ризиків функціонування банківської системи в умовах воє-

ного стану Правління Національного банку встановило окремі заборони/обмеження/вимоги щодо діяльності банків, зокрема:

- передбачено окремі заборони на операції банку з пов'язаними з ним особами щодо укладання нових кредитних договорів та договорів про надання банком фінансових зобов'язань, унесення змін до кредитних договорів щодо збільшення сум кредитів та фінансових зобов'язань/строків користування кредитами (крім кредитів наданих на стандартних умовах), а також дострокового повернення вкладів (депозитів) пов'язаним із банком особам (крім спрямування достроково повернених коштів на збільшення капіталу банку);

- для банків, до яких не застосовувалися заходи впливу за порушення економічних нормативів через військову агресію, встановлено обмеження щодо проведення окремих операцій;

- встановлено вимоги до банків із метою забезпечення безперервної діяльності банківської системи України, які, зокрема, стосуються: З метою вдосконалення підходів до регулювання діяльності банків внесено зміни до Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями стосовно:

- зміни вимог, починаючи з 31 травня 2022 року до визначення банками розміру кредитного ризику за активними операціями боржників, які мають вид економічної діяльності "Фінансовий лізинг", зокрема щодо вдосконалення визначення ознак високого кредитного ризику таких боржників;

- запровадження вимог щодо визнання дефолтними знецінених активів на третій стадії зменшення корисності, що визнані такими згідно з МСФЗ та нормативно-правовими актами Національного банку з бухгалтерського обліку;

- удосконалення порядку розрахунку розміру кредитного ризику за іпотечними кредитами боржників, які проживають на тимчасово окупованих територіях України, зокрема на територіях, окупованих після 24 лютого 2022 року [6].

Таким чином, держава прийняла ряд заходів щодо стабільної роботи банківської системи, незважаючи на умови воєнного стану, зокрема такі заходи покликані полегшити ситуацію для українців-позичальників на час війни та на початок післявоєнного відновлення економіки, адже не всі позичальники в поточних умовах спроможні вчасно обслуговувати кредити. Відповідні зміни передбачають і звільнення від сплати штрафів за прострочення кредитів, і можливість запровадження кредитних канікул, і заборону збільшення відсоткової ставки за користування кредитом, окрім випадків, коли про це зазначено в кредитному договорі.

Проте, варто зазначити, що значною мірою поява проблемних кредитів банків була викликана впливом внутрішніх факторів. Для українських банків вагомими факторами є низькі кредитні стандарти, нехтування принципами диверсифікації та лімітами концентрації боргів, кредитування пов'язаних осіб на неринкових умовах, які до того ж припинили обслуговувати кредити під час кризи, значний обсяг проблемних кредитів, що виникли через кредитування в іноземній валюті позичальників, що не мають надходжень у ній, зниження

платіжної дисципліни, недобросовісність позичальників, зменшення постійних доходів домогосподарств та суб'єктів господарювання, недостатній рівень професійності менеджменту банку, низький рівень корпоративного управління, недосконалість кредитно-інвестиційної політики банку, Неякісне оцінювання кредитоспроможності позичальника, помилки, завищення вартості під час оцінювання заставного майна, прорахунки в роботі з проблемними кредитами та заставою, помилки під час структурування кредитів (щодо термінів, сум, процентів), недостатній рівень контролю після видачі кредиту [2, с.67; 7, с. 205].

За даними НБУ, ті NPLs, що в повному обсязі визнані українськими банками, покривають резервами приблизно 98% кредитів, що не працюють, тому, вони не здійснюють тиску на банківський капітал та його рентабельність. Проте, одночасно, рівень проблемних кредитів залишається високим, особливо в балансах держбанків (понад 70% всіх NPLs сектора, а близько 42% припадає на Приватбанк) [6], тому НБУ наполягає на більш інтенсивному застосуванні заходів щодо управління ними: розчищенні балансів банку через списання кредитів, що не працюють, реструктуризацію чи продаж.

Закордонний досвід управління проблемними кредитами банків свідчить, що банки здійснюють реструктуризацію кредитного портфеля, керуючись правилом, що реструктуризації підлягають перш за все іпотечні кредити. Реструктуризація проблемних кредитів безпосередньо використовується банками у Канаді, Японії, США тощо. Водночас у Болгарії, Угорщині, Чехії, Південній Кореї, Філіппінах питаннями реструктуризації проблемних кредитів займаються державні агентства, створені для викупу проблемних кредитів та управління ними [5, с. 809].

Для скорочення та врегулювання проблемних кредитів у деяких країнах створюються Агентства з управління активами (в Україні — Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів) [8]. Агентство з управління активами (АУА) здійснює управління проблемними активами, виведені з фінансової системи, для максимізації відновлювальної вартості цих активів. АУА створюються для врегулювання значного обсягу проблемних кредитів у фінансовій системі та є частиною ширшого пакету заходів, спрямованих на відновлення фінансової стабільності та припливу кредитів в економіку, хоча в деяких країнах також функціонують і приватні агенції з управління активами. Державні агентства з управління активами можуть створюватися або як організація, завданням якої є врегулювання проблем неспроможних фінансових установ та ліквідація їх активів, або як організація, яка набуває активів у функціонуючих банків. Прикладами перших є Resolution Trust Corporation (RTC) у США, Securum у Швеції та Фонд страхування ощадних вкладів (SDIF) у Туреччині, тоді як Кореїнська корпорація з управління активами (KAMCO), Danaharta у Малайзії є прикладами АУА, що купують активи у функціонуючих банків [4, с. 19].

Отже, основними напрямками вдосконалення управління проблемними кредитами банків в Україні можемо визначити:

— заходи державної політики (повинні допомогти банкам у подоланні бар'єрів та значно прискорити темпи скорочення обсягів проблемних кредитів);

— використання зарубіжного досвіду щодо управління проблемними кредитами, як з боку держави, так і з боку банків (використання методів реструктуризації проблемної заборгованості; пролонгація термінів кредитування, зниження процентних ставок за кредитом, конвертація валюти кредиту, створення за підтримки держави компаній по управлінню активами, метою діяльності яких є придбання проблемних кредитів, що забезпечує звільнення балансів банків, застосування цифрових рішень, у тому числі, виникнення спеціальних цифрових платформ транзакції проблемних кредитів)

— розробка та впровадження банками інноваційних підходів при кредитуванні клієнтів та управлінні проблемними кредитами (розробка системи санкцій за не своєчасне погашення кредиту, вдосконалення роботи з проблемними позичальниками; впровадження практики перекредитування за умови неможливості позичальником своєчасного погасити кредит, здійснення аналізу кредитного портфеля банку, виявлення кредитів, які в майбутньому можуть стати проблемними, управління цими кредитами за допомогою розробленого інструментарію).

ВИСНОВКИ

Дослідженням встановлено, що питання виникнення та управління проблемними кредитами банків вимагають розробку та реалізацію активних, негайних та комплексних заходів. В результаті дослідження систематизовано існуючі наукові підходи щодо класифікації факторів, що обумовлюють виникнення проблемних кредитів в банках. Детальний аналіз як зовнішніх, так і внутрішніх факторів виникнення проблемних кредитів дозволить визначити необхідні напрями вдосконалення підходів до планування, організації та контролю кредитних операцій в банках. За результатами аналізу динаміки кредитних операцій та частки непрацюючих кредитів у 2018—2022 роках визначено, що вона має позитивну тенденцію. Запропоновано напрями вдосконалення управління проблемними кредитами банків в Україні, що ґрунтуються на макропруденційній діяльності НБУ, використанні зарубіжного досвіду управління проблемними кредитами банків, розробці та впровадженні комерційними банками інноваційних підходів при кредитуванні клієнтів та управлінні проблемними кредитами. Перспективи подальших досліджень зосереджуються у сфері розроблення теоретично-прикладних методів та моделей управління проблемними кредитами банків.

Література:

1. Приказюк Н. В., Загороднюк Ю. В. Сучасні підходи до управління проблемними кредитами в банках. Причорноморські економічні студії. 2022. Вип. 73. С. 103—109.
2. Крукмаль О. В., Павленко Л. Д., Тарасенко Я. Ю. Проблемні кредити: сутність та причини виникнення в сучасних умовах. Modern Economics. 2021. № 27 (2021). С. 61—69. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon-V27\(2021\)-08](https://doi.org/10.31521/modecon-V27(2021)-08).

3. Варцаба В. І. Проблеми та напрями підвищення якості кредитних портфелів українських банків у реаліях часу. Науковий вісник Ужгородського Університету. Серія: Економіка. 2022. Випуск 1 (59). С. 98—104.

4. Андрос С. В. Механізм врегулювання проблемних банківських кредитів в умовах війни. Економіка: реалії часу. Науковий журнал. 2023. № 1 (65). С. 12—25. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2023/No1/12.pdf>

5. Коць О. О., Ільчук П. Г., Карпів О. В. Сутність та управління проблемними кредитами банків. Електронне наукове видання "Глобальні та національні проблеми економіки". Випуск 22. 2018. С. 806—810.

6. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>

7. Зайцева І. Ю., Малишко Н. В., Палій О. В. Управління проблемними кредитами банків. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2019. № 68. С. 199—207.

8. Cerruti, C., Neyens, R. (2016). Public Asset Management Companies. A Toolkit. The World Bank. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/24332/9781464808746.pdf?sequence=2&isAllowed=y>.

References:

1. Prykaziuk, N.V. and Zahorodniuk, Yu.V. (2022), "Modern approaches to the management of problem loans in banks", Black Sea Economic Studies, vol. 73, pp. 103—109.
2. Krukmal, O.V., Pavlenko, L.D. and Tarasenko, Ya.Yu. (2021), "Problem Loans: Essence and Causes in Modern Conditions", Modern Economics, [Online], vol. 27, pp. 61—69. [https://doi.org/10.31521/modecon.V27\(2021\)-08](https://doi.org/10.31521/modecon.V27(2021)-08).
3. Vartsaba, V.I. (2022), "Problems and directions of improving the quality of loan portfolios of Ukrainian banks in the realities of time", Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Economics, vol. 1 (59), pp. 98—104.
4. Andros, S.V. (2023), "Mechanism of settlement of problematic bank loans in the conditions of war", Economics: the realities of time. Scientific journal, [Online], vol. 1 (65), pp. 12—25. Available at: <https://economics.net.ua/files/archive/2023/No1/12.pdf> (Accessed 05 Jan 2024).
5. Kots, O.O., Ilchuk, P.G. and Karpiv, O.V. (2018), "The essence of problem loans of banks and their management", Global and national economic problems, [Online], vol. 22, pp. 806—810, available at: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/152.pdf> (Accessed 05 Jan 2024).
6. Official site of the National Bank of Ukraine (2023), Available at: <http://www.bank.gov.ua> (Accessed 05 Jan 2024).
7. Zaitseva, I. Yu., Malyshko, N.V. and Paliy, O.V. (2019), "Management of problem loans of banks", Bulletin of Transport Economics and Industry, vol. 68, pp. 199—207.
8. Cerruti, C. and Neyens, R. (2016), Public Asset Management Companies. A Toolkit. The World Bank. Available at: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/24332/9781464808746.pdf?sequence=2&isAllowed=y> (Accessed 05 Jan 2024).

Стаття надійшла до редакції 11.01.2024 р.